

ที่ตั้งของล้งกาสุกะ

ตามทัศนะทางภูมิศาสตร์

ผศ. อนันต์ โลกฤษ (ผู้แปล)

(ต่อจากฉบับที่ ๑๒ ปีที่ ๑๒)

รศ. เทียน ฉงเฉา

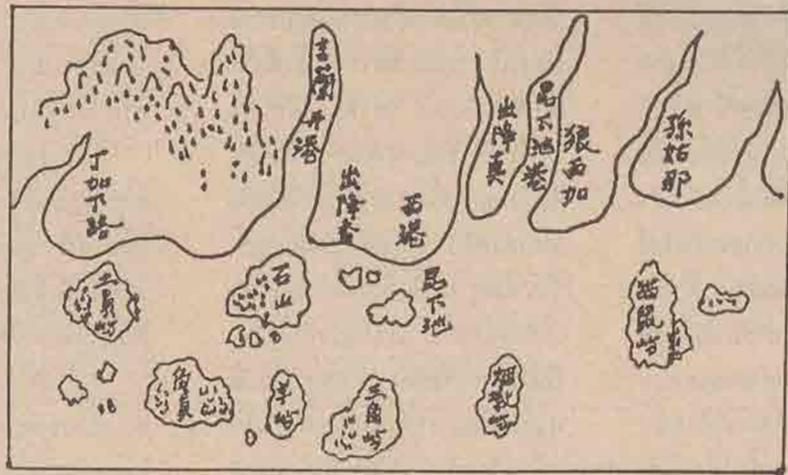
Institute of Geography
Chinese Academy of Sciences
National Planing Committee

แหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์อีกอันหนึ่งเกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้งของล้งกาสุกะ ได้มาจากหนังสือประวัติศาสตร์มีชื่ออีกเล่มหนึ่งคือจดหมายเหตุแห่งหมู่เกาะ (ดาสซิ-ซิ-เลีย) ซึ่งเขียนในสมัยกลางศตวรรษที่ ๑๔ หนังสือดังกล่าวอธิบายในรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตผลของท้องถิ่นบริเวณล้งกาสุกะ กล่าวคือนอกจากจะได้พูดถึงเครื่องเทศหลาย ๆ ชนิด ฝ้ายพื้นถิ่น และถั่วที่มีลวดลายดอกไม้แล้ว หนังสือเล่มนี้ได้เขียนด้วยว่า “ชาวพื้นถิ่นคัมน์น้ำทะเลเพื่อเอาเกลือ”^(๕) และเราก็ประจักษ์อยู่แล้วว่าแถบอ่าวปัตตานีซึ่งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย บนคาบสมุทรมลายูเป็นแหล่งเดียวเท่านั้นที่มีอาณาบริเวณเพื่อผลิตเกลือมาแต่อดีตจนกระทั่งเดี๋ยวนี้ ซึ่งในปัจจุบันเราก็ยังได้พบเห็น

การทำนาเกลือกันอย่างกว้างขวางตลอดปากฝั่งทะเลปัตตานี และแหล่งผลิตเกลือตามวิถีการของชนพื้นดินนี้ก็เป็นที่ยึดกันดีในภาคใต้ของประเทศไทย

จนกระทั่งถึงสมัยราชวงศ์หมิงของจีน (๑๓๖๘-๑๖๔๔) เราก็พบว่าที่ตั้งของล้งกาสุกะปรากฏในแผนภูมิของ “แผนภูมิการเดินเรือในบันทึกเรื่องการเตรียมทางทหาร” (วู เบ ซิ อังไฮ ตู) ซึ่งตีพิมพ์เมื่อปี ๑๖๒๘ ซึ่งถือเป็นแผนภูมิอันแรกสุดที่ปรากฏภาพที่ตั้งที่แท้จริงของล้งกาสุกะ แผนภูมินี้มีคุณค่าต่อการศึกษาอันกว้างขวางภูมิประวัติศาสตร์เป็นที่ยิ่ง เพราะช่วยให้เรารู้และชี้จุดที่ตั้งของล้งกาสุกะได้ จึงถือได้ว่าแผนภูมินี้เป็นแหล่งแรกสุดที่ทำให้ล้งกาสุกะได้ถูกกำหนดพื้นที่เอาไว้อย่างชัด

เจนจนถึงทุกวันนี้ เพราะแผนภูมิดังกล่าวมีข้อมูลที่ชัดเจนที่สุดเกี่ยวกับฝั่งทะเลตะวันออกของคาบสมุทรมลายูตั้งที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในสมัยประวัติศาสตร์ของจีน แผนภูมินี้ชี้ชัดว่า ล้ง-ซิ-เซีย ได้ถูกวางเอาไว้บนแผนที่ให้อยู่ระหว่างตะลูนิน (ปัจจุบัน สายบุรี) กับสิงทอรา (ปัจจุบัน สงขลา) แผนภูมินี้เกือบจะชี้ลงไปอย่างชัด ๆ ว่าปัตตานีคือที่ตั้งโดยประมาณของ ล้ง-ซิ-เซีย แต่ก็ได้แสดงที่ตั้งของแม่น้ำปัตตานีเอาไว้อย่างชัดเจนในแผนภูมิอันนี้ ดังนั้น ล้ง-ซิ-เซีย ก็คือ จังหวัดปัตตานีในปัจจุบันนั่นเอง และตามความเป็นจริงแล้วปัตตานีมีท่าจอดเรือที่สำคัญเท่าที่มีอยู่สำหรับเรือต่าง ๆ ในหน้ามรสุม จากการศึกษาด้านการเปลี่ยนแปลงของภูมิประเทศ เราสังเกตได้ว่าอ่าว

ภาพที่ ๑ (หมิง) ภู-เบ-ซี ฮังไฮ สุ (แผนภูมิการเดินทางเรือของราชวงศ์หมิง
 ในบันทึกเรื่องการเตรียมทางทหาร)

- (คิง-เซี่ย-กู) : ตรังกามู
- (กู-ฉัน-ตัน-กวง) : ปากน้ำกลันตัน
- (ไช-กวง) : ปากน้ำตะกูบิน (สายบุรี)
- (กุน-ฮวา-ตี้-กวง) : ปากน้ำปัตตานี
- (ตั้ง-ซี-เซี่ย) : ตั้งกาสุกะ
- (สูง-กู-รา) : สงขลา
- (ซูเจียงเซี่ยง) : ผลิตไม้เครื่องเทศ
- (ซู เจียงเซิน) : ผลิตไม้เครื่องเทศ

ปัตตานีก่อตัวขึ้นจากการขึ้นตัวของแนวแถบดินแคบ ๆ ลงไปในทะเลยาวประมาณ ๑๒-๑๕ กิโลเมตร เรียกกันว่าแหลมตาสี แถบดินแคบๆ นี้เชื่อมสามเหลี่ยมปัตตานีไว้ด้วยกันกับซีกตะวันออกและโค้งตัวออกไปทางตะวันตกเฉียงเหนือเป็นการปกป้องอ่าว เรือต่าง ๆ จึงแล่นได้โดยปลอดภัยทุกฤดูกาล

จากทัศนะทางภูมิศาสตร์เราอาจสังเกตแม่น้ำได้เคยมีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ของคาบสมุทรลายุ นับตั้งแต่สมัยแรก ๆ มาแล้วที่แม่น้ำต่างก็เป็นแหล่งเอื้ออำนวยและความสำเร็จไปสู่พื้นที่ภายในภูมิภาคนั้น ๆ เส้นทาง

เดินเรือสมัยประวัติศาสตร์เล่นตามแม่น้ำที่มีอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ จากปากทะเลด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่ง ซึ่งเท่ากับว่าแม่น้ำเหล่านี้ทำหน้าที่เหมือนเส้นทางเชื่อมแผ่นดินของคาบสมุทรลายุเข้าด้วยกัน มีเส้นทางเดินเรือที่เชื่อมคาบสมุทรเข้าด้วยกันบนคาบสมุทรลายุถึง ๕ แห่ง และหนึ่งในจำนวนดังกล่าวก็คือเส้นทางเดินเรือที่เล่นไปตามแม่น้ำปัตตานีแล้วข้ามเข้าไปในหุบเขาเคดาห์ไปยังรัฐเคดาห์ เส้นทางเดินเรือนี้อาจไปยังหุบเขาเปรักได้ด้วย ฉะนั้นปัตตานีในสมัยก่อนจึงมีเส้นทางเดินเรือที่ผ่านภาคพื้นดินถึงสองเส้นทาง กล่าวคือ ๑. เส้นทาง

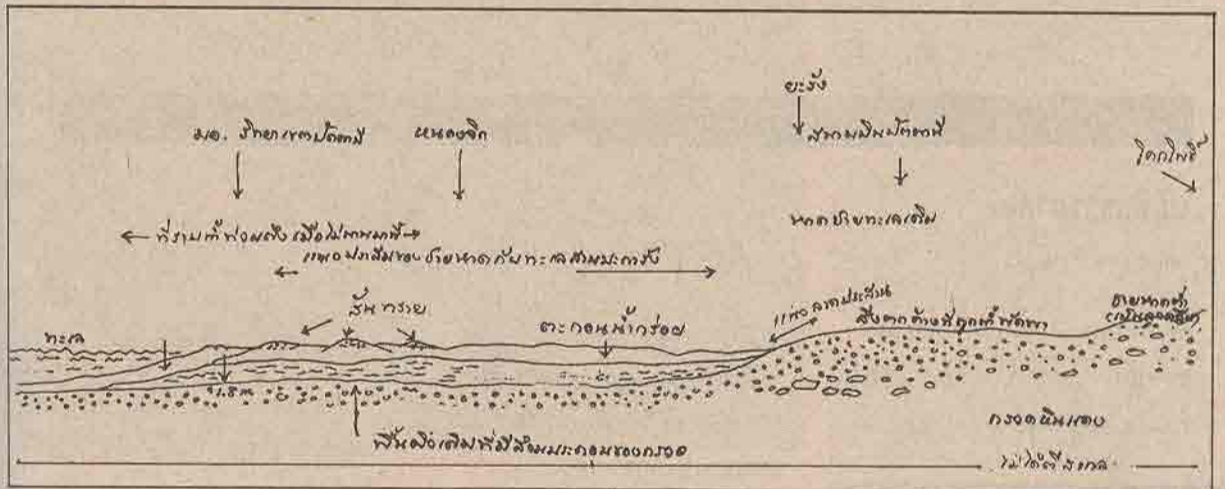
ปัตตานี-เคดาห์ และ ๒. เส้นทางปัตตานี-เปรัก อันนี้จึงเป็นข้อพิสูจน์อีกข้อหนึ่งถึงความสำคัญของตำแหน่งที่ตั้งของปัตตานีตามแนวของภูมิศาสตร์สมัยโบราณ คือปัตตานีไม่ได้เป็นเพียงท่าจอดเรือสำหรับการเดินทางทางทะเลเท่านั้น หากแต่เป็นสถานีที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการเดินเรือผ่านคาบสมุทรอีกด้วย

แม่น้ำปัตตานีเป็นแม่น้ำที่มีความยิ่งใหญ่แห่งหนึ่งในภาคใต้ประเทศไทย โดยมีเทือกเขาสันกาลาคีรีใกล้พรมแดนมาเลเซียเป็นต้นน้ำของแม่น้ำสายนี้ ไหลจากทิศใต้ไปสู่ทิศเหนือเป็นระยะทางถึง ๑๕๐

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างดิน
ที่ขุดเจาะด้วยเครื่องออเกอร์ ซึ่ง
ดำเนินการโดย ผศ.ครองชัย หัตถา
ผู้ซึ่งเคยทำการสำรวจลักษณะทาง
ภูมิศาสตร์ของที่ดินบริเวณสาม-
เหลี่ยมปัตตานี พบว่าลักษณะทั่วไป
ของดินจากชายฝั่งปากน้ำปัตตานี
ตลอดจนถึงอำเภอโคกโพธิ์และ
ยะรังแสดงชั้นดินพื้นผิวที่บอกไว้

จากพื้นผิวดินลึกลงไปประมาณ
๑-๒ เมตรเป็นดินตะกอนหรือทราย
ปนดินตะกอนที่มากับน้ำเมื่อไม่นาน
มานี้เอง ชั้นดินที่วานี้ทับถมบนชั้น
ดินเก่าซึ่งประกอบด้วยกรวดทราย
เมืองยะรังตั้งอยู่บนหาดทรายลด
หลั่นเป็นชั้น ๆ เหนือระดับน้ำ
ระหว่าง ๒๐-๔๐ เมตร ชั้นผิวของ
หาดทรายลดหลั่นนี้ประกอบด้วย

ดินปุย ดินปุยปนดินเหนียวและ
ทราย กับดินตะกอนปนดินปุย ชั้น
ล่างสุดของหาดทรายลดหลั่นนี้
ส่วนใหญ่เป็นกรวด ลักษณะดินที่
เป็นแนวเช่นนี้ถือว่าเป็นโซนเชื่อม
ต่อของดินตะกอนที่มากับน้ำทะเล
กับดินทรายที่ถูกแม่น้ำพัดพามาจน
อยู่ที่ฟากฝั่งของแม่น้ำนั้น

ภาพที่ ๓ ภาพหน้าตัดตามแนวถนนปัตตานี-โคกโพธิ์ (ที่มา : ผศ.ครองชัย
หัตถา แผนกวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ๒๕ พฤษภาคม
๑๙๘๘)

ถ้าจะพูดกันในเชิงโบราณคดี
แล้วก็พบว่าเมื่อไม่กี่ปีมานี้ได้มีการ
ค้นพบชิ้นส่วนต่าง ๆ หลายชิ้น
จากบริเวณยะรังจากผลการสำรวจ
โดยเฉพาะที่เป็นการขุดค้นของสว่าง
เลิศฤทธิ์ และผู้เชี่ยวชาญไทยและ
ต่างชาติอื่น ๆ อันได้แก่ สจวร์ต
วาล์ว, คอริช เวลส์, ศรีศักดิ์
วัลลิโกดม, ชูศิริ จามรมาน, เจเนต
สตาการ์ดต์, เดวิด เวลช์ และจูดิธ
แมคเนล ซึ่งได้ทำการขุดค้นบริเวณ
ซาก สลักหักพังของกำแพงและ
คูเมืองที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนใน
พื้นที่บ้านประแว บ้านวัดและหมู่

บ้านอื่น ๆ รัศมีประมาณ ๑๒ กิโลเมตร รอบเมืองยะรังได้พบอิฐ ชิ้น
ส่วนเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมาก
นอกนั้นได้พบพระพุทธรูปทำด้วย
หิน และพระธรรมจักรที่ทำด้วยหิน
ศิวิลิ่งก์ในลักษณะรูปแบบดั้งเดิม
ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมที่มีลวดลาย
ตกแต่ง สิ่งแกะสลัก หินบด เสาหิน
แกรนิตที่มีรอยสลัก ตลอดจนเนิน
เจดีย์ที่ได้ถูกทำลายลงแล้ว^(๖) ซาก
ปรักหักพังทางวัฒนธรรมเหล่านี้
น่าจะสะท้อนความผูกพันกับสมัย
ต้น ๆ ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๖-๘ และ
ต่อไปยังศตวรรษที่ ๑๓ หรือ ๑๔

นับจนถึงทุกวันนี้เรายังไม่เคยพบ
ป้อมเมืองปรักหักพังอันใดอีกเลย
ในบริเวณพื้นที่สามเหลี่ยมปัตตานี
ที่ได้รับการศึกษาค้นคว้าถึงขนาดนี้
เมื่อเทียบกับเมืองยะรัง พยานวัตถุ
ต่าง ๆ เหล่านี้บ่งบอกข้อเท็จจริง
ว่าเมืองที่มีกำแพงและเนินดินที่
ผูกพันไปแล้วนี้อาจจะได้เคยมีการ
ครอบครองเป็นเวลาอย่างน้อยเกิน
กว่า ๑,๐๐๐ ปีมาแล้ว
ปัญหามีอยู่ว่าพื้นที่ปรักหักพัง
ที่มีค่าย คู และป้อมและทั้งมีความ
สลับซับซ้อนของยะรังนี้จะได้เคย
เป็นศูนย์กลางแห่งอาณาจักรลังกา

สุกะหรือไม่ และรัฐโบราณที่ตั้งอยู่
ริมทะเลดังที่ปรากฏอยู่ในเอกสาร
ทางโบราณคดีจะเป็นพื้นที่สาม-
เหลี่ยมบีตตานีหรือไม่ ต่อปัญหา
เหล่านี้ก็ยังมีข้อถกเถียงอีกมากที่
จะต้องศึกษาพร้อม ๆ กับปัญหา
ต่าง ๆ อีกมากที่ต่างก็จำเป็นจะต้อง
ทำความเข้าใจต่อไป เราคาดว่าคงมี

ข้อสงสัยหรือคำถามเกิดขึ้นมากกว่า
คำตอบ แต่จะอย่างไรก็ตามเราก็ยัง
มุ่งมั่นตั้งใจที่จะค้นหาความสว่าง
เกี่ยวกับเรื่องนี้และใครขอให้เห็นแก่
ความสำคัญของเมืองเก่าโบราณที่
ตั้งอยู่บริเวณสามเหลี่ยมบีตตานี
งานการศึกษาค้นคว้าอันลึกซึ้งกำลัง
รอการดำเนินการต่อไปจากพวกเรา

(๕) หวังตาหยวน : คุกายี ชิ เลี้ยว
(จดหมายเหตุแห่งหมู่เกาะ) ส่วน
ของหลุงยาซีเซียว()
(๖) สว่าง เลิศฤทธิ์ : เมืองโบราณ
สิ่งแวดล้อมและบริเวณรายรอบเมือง
ยะรัง ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้
๑๕๘๘. หน้า ๔๕-๕๖

ปฏิทินข่าวภาคใต้

(ต่อจากหน้า ๑๐)

เพื่อสนับสนุนโครงการนี้ ตลอดจน
ขอคำแนะนำอื่น ๆ เกี่ยวกับการ
ร่วมในโครงการดังกล่าว

เมษายน

๑๘

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกรมป่าไม้ และ
จังหวัดภูเก็ตร่วมกันจัดงานวัน
รณรงค์เพื่อการคุ้มครองปะการัง
จังหวัดภูเก็ต ณ หาดป่าตอง และจัด
ทำโครงการ ติดตั้งทุ่น สำหรับให้
เรือท่องเที่ยวผูกแทนการทอดสมอ

เพราะการทอดสมอเรือเป็นการ
ทำลายปะการังอย่างรุนแรง โครงการ
นี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การยูเนสโก

๒๐-๒๔

มีการแข่งขันการอ่านพระ
มหาคัมภีร์อัลกุรอาน ระหว่าง
ประเทศ ณ ประเทศมาเลเซีย
ประเทศไทยส่งนายบราเฮง หารง
และนางฟาตีมาะ หะยีมะดีเยาะ
เป็นตัวแทนเข้าร่วมแข่งขันปรากฏ
ว่านายบราเฮง หารง ได้รับรางวัล
ชนะเลิศอันดับ ๑ และนางฟาตีมาะ
หะยีมะดีเยาะ ได้รับรางวัลชนะเลิศ
อันดับ ๒ ฝ่ายหญิง

๒๑

พล.อ.หาญ ลีลานนท์ เจ้า
ของนโยบายได้ร่วมเขียน นำ ส.ส.
ในสังกัด ๘ คน จากพรรคประชาชน
ไปสังกัดพรรคชาติไทย ในจำนวนนี้
เป็น ส.ส.ภาคใต้ ๔ คน คือ

พล.อ.หาญ ลีลานนท์ ส.ส.
นครศรีธรรมราช
นายจักรนิตย์ คชสิทธิ์ ส.ส.
ชุมพร
นายพิทักษ์ รังษีธรรม ส.ส.
ตรัง
นายนิกร จ้างง ส.ส.สงขลา